

De rol van Valk

2

Het Surinaamse leger wordt sinds de onafhankelijkheid bijgestaan in haar opbouw door een Nederlandse Militaire Missie. Het hoofd van die missie is de Nederlandse kolonel Hans Valk en over zijn rol in de coup bestaat al 29 jaar onduidelijkheid. Valk en zijn medewerkers zijn al sinds 1975 in Suriname gestationeerd en ze zijn zo vergroeid met het land dat de situatie in Suriname hen aan het hart gaat. Haakmat is heel duidelijk, volgens hem zit Valk achter de coup. Hij heeft Bouterse geronseld voor de staatsgreep omdat hij van mening was dat Bouterse de enige was die daartoe in staat was. Die zat er volgens Haakmat helemaal niet op te wachten bij een coup betrokken te worden. “Hij is benaderd door (Surinaamse) officieren, dat heeft hij afgewezen; door onderofficieren, heeft hij ook afgewezen. Daarna heeft Valk Bouterse overgehaald mee te doen door te zeggen dat alleen hij het kon.”

En er is meer dat in de richting van Valk wijst. Een jaar na de staatsgreep doet Majoor Koen Koenders voor de Landmacht Inlichtingendienst in het diepste geheim onderzoek naar het opheffen van de Nederlandse Militaire Missie. Als ‘bijvangst’ van zijn onderzoek stuit hij op het handelen van Valk rond de staatsgreep en daarom is ook hij ervan overtuigd dat de coupgelegers er zonder hulp van de Militaire Missie nooit in waren geslaagd de macht te grijpen. “Ik denk dat het dan nooit gebeurd was”, zegt Koenders, “Omdat ze zonder die hulp de capaciteiten niet hebben.” Het rapport van Koenders verdwijnt als staatsgevaarlijk in een lade. De minister van Defensie krijgt het nooit te zien, door toedoen van de Suriname-coördinator op het ministerie. Die ambtenaar is Joris Demmink, nu Secretaris Generaal bij Justitie. Hij beslist dat er niets met de inlichtingen van Koenders moet worden gedaan, omdat hij het rapport taxceert als “een opsomming van roddels en verhalen die hij in 1980 en 1981 al heeft gehoord.”

Koenders denkt dat zijn rapport te schadelijk was om naar buiten te brengen omdat er eigenlijk in stond dat Nederland betrokken was bij de staatsgreep. “Dat kan een land toch niet bekenen. Een land kan (toch) niet toegeven dat het betrokken is bij de omverwerping van een regering in het buitenland?”, zegt hij. Het zijn vrijwel dezelfde woorden die toenmalig ambassadeur Max. Vegelin van Claerbergen gebruikt. “Het zou ondragelijk zijn voor de Nederlandse gedachtegang dat een uiterst democratisch soft land in een ander land even een democratie omver gaat werpen. Dat kon natuurlijk niet!”, verzucht de oud-ambassadeur in zijn huis in Frankrijk.

Toch is de kous daarmee niet af. Want als de Tweede Kamer twee jaar later – in 1983- lucht krijgt van het wegmoffelen van het rapport van Koenders, stelt zij een commissie aan om juist de rol van Valk en zijn Missie te onderzoeken en tevens te achterhalen wat er met de informatie van Koenders is gebeurd. Met het rapport van die commissie in de hand is een groot deel van wat er rond de coup is gebeurd, te reconstrueren. Zo beschrijft het rapport veel van de contacten tussen de Missieleden en de ontevreden onderofficieren, zoals die keer dat Valk bij de kasern is geweest, twee weken voor de coup. De ambassadeur herinnert het zich nog. “Hij zei het daar op een uiterst grove manier, GVD dit, GVD dat. Nu moet het maar eens uit zijn. Jullie worden als slaven behandeld. Er moet iets gebeuren”, aldus Vegelin van Claerbergen.

De ambassadeur verbiedt het Valk -die ook militair attaché is op de ambassade en daarom de ondergeschiede van Vegelin- daarna nog met de onderofficieren te praten. Hij hoort vervolgens dat die bij Valk thuis over de vloer komen. Hij vindt dat Valk had moeten zeggen: “Luister eens heren, ik heb hier niets mee te maken, ga maar weg”, maar weet ook wel dat dit niet in het karakter van de kolonel ligt. “Mon Dieu, je kon de man niet aan de ketting leggen hè?” glimlacht Vegelin.